

הגדולה; מה שהתקין זה? כללין ופרטיין. – אמר רבי אבהו: כתיב: "משפחות סופרים יושבי יעבץ" – מה תלמוד לומר: "סופרים"? – אלא שעשו את התורה ספורות ספורות: 'חמשה לא יתרומו', 'חמשה דברים חייבין בחלה', 'חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן', 'שלושים ושש כריתות בתורה', 'שלושה עשר דבר בנבלת העוף המהור', 'ארבע אבות נזיקין', 'אבות מלאכות ארבעים חסר

אור ל'שרים

סְפָרִים יֹשְׁבֵי יַעֲבִיץ (דברי הימים א ב,גה) – משפחות שבניהם עסקו בכתיבה על הספר ובהעתקה או שהיו חכמי תורה ומלמדים, – מה תלמוד לומר: "סְפָרִים"? – מה כוונת הכתוב הזה? – אלא (בספר "והזהיר" ובנוסח הבבלי של מסכת שקלים אין מילה זו) **שעשו את התורה ספורות ספורות** (מניינים מניינים) – אלו חכמים שנתנו בתורה שבעל פה חשבון בכמה דברים זה נוהג ובכמה זה נוהג (סופרים" במשמעות ספירה), כגון: 'חמשה לא יתרומו' (משנה תרומות א,א) – אסור להם להפריש תרומה, 'חמשה דברים חייבין בחלה' (משנה חלה א,א) – מיני דגן שחייבים להפריש חלה מן העיסה הנעשית מאחד מהם, 'חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן' (משנה יבמות א,א) – נשים שמתו בעליהן בלא בנים שהן אסורות ליבם משום ערוה פוטרות את שאר הנשים של בעליהן מן הייבום ומן החליצה, 'שלושים ושש כריתות בתורה' (משנה כריתות א,א) (אינו בנוסח הבבלי של מסכת שקלים) – עבירות שנאמר בהן עונש כרת בתורה למי שעשה אחת מהן במזיד בלא התראה, 'שלושה עשר דבר (בספר "והזהיר" ובנוסח הבבלי של מסכת שקלים נוסף: 'נאמרו') **בנבלת העוף המהור'** (משנה טהרות א,א) – דינים שנאמרו בנבלת העוף הטהור לעניין טומאת אוכלים ולעניין טומאת נבילות, 'ארבע אבות נזיקין' (משנה בבא קמא א,א) (אינו בדפוס ונציה הבבלי) – סוגי המזיקים העיקריים של נזקי ממון, 'אבות מלאכות ארבעים חסר אחת' (משנה שבת ז,ב) (אינו בדפוס ונציה הבבלי) – המלאכות העיקריות האסורות בשבת.

רבי אבהו נקט משניות שנמצאות בתחילת מסכת (מלבד משנה שבת ז,ב). משנה "ספורה" בראש המסכת מצויה בכרבע מהמסכתות שבמשנה. משנה "ספורה" מצויה גם באמצע מסכת. חלק מן המשניות ה"ספורות" הבאות בראש מסכת, וכן המשניות ה"ספורות" הבאות באמצע מסכת, הן משניות פתיחה ('כללים'), ואחריהן באים להן פירושים והרחבות וגם דיונים בהלכותיהן ('פרטים').

גם המשנה שבתחילת פרק זה, המונה חמישה עשר ממונים שהיו במקדש, היא כעין משנה "ספורה", אף שלא נזכר בה מניין. אחריה באות משנה המוסיפה ללמד בעניין הממונים במקדש ומשניות המבארות את עניין החותמות והנסכים ששניים מהממונים היו עליהם. הרי שהמשנה שבראש הפרק היא משנת פתיחה, ואחריה באים לה פירושים והרחבות.

בנפת הגדולה (בנוסח הבבלי של מסכת שקלים נוסף: 'תיקן') – המוסד העליון של חכמי ישראל בראשית ימי בית המקדש השני הוא שהתקין מדרש, הלכות ואגדות, ולא רבי עקיבה; **מה שהתקין זה** (צריך לומר כמו בספר "והזהיר": 'ומה התקין זה'. ובנוסח הבבלי של מסכת שקלים: 'אלא מה תיקן זה')? – מה התקין רבי עקיבה? – **כללין ופרטיין** (בספר "והזהיר" ובכתב יד שקלים: 'כללות ופרטות') – רבי עקיבה התקין כללים ופרטים, ששנה הלכות הן בדרך של כללים (הלכות מופשטות כלליות, סיכומים של דברים שונים המנוסחים בצורת חוק, כגון: "כלל אמרו בפאה: כל שהוא אוכל ונשמר... חייב בפאה" (משנה פאה א,ד)) והן בדרך של פרטים (דברים מפורטים שהם חלקים מדבר מורכב, והם רובי ההלכות שבמשנה).

בהיעדר ספרים בתורה שבעל פה, כל דרכי הלימוד והמסירה בעולמם של חכמינו נועדו להקל על הזיכרון. "כללים" שזכרו כאן הם מן האמצעים שנעזרו בהם חכמים כדי להקל על הזיכרון.

"עבד ה'" הוא דמות חזונית של קדוש מעונה, המוסר עצמו על קידוש השם, ולכן פירשו כאן שהוא רבי עקיבה.

סדר המקצועות בביטוי "מדרש, הלכות והגדות" הוא סדר הלימודים בבתי החינוך הקדומים. אחר המקרא נכנס התלמיד למדרש, ואחר כך להלכות, ולבסוף להגדות. הגדה היא חלק מלימוד ההלכה. לפי "יש אומרים", שלושה סוגי התורה שבעל פה קדמו לרבי עקיבה, ויסודם בלימוד של אנשי כנסת הגדולה ("ספרא דבי רב" ה, עמודים 100-103).

בספרי דברים פסקה שנה ובבבלי סוטה יד,א דרשו את הכתוב "לכן אחלק לו ברבים ואת עצומים יחלק שלל" על משה רבנו.

הקטע מ"אמר רבי יונה" ואילך (עד הפסקה מן המשנה "פתחיה על הקינים") הוא גוף אגדי זר (קטע שאי אפשר להבין למה שובץ בהקשרו הנוכחי, מאחר ואינו מתקשר עם האמור לפניו או לאחרי, ולכן נראה ששובץ במקומו הנוכחי בטעות) ("לחקר הגופים הזרים האגדיים בירושלמי", "תרביץ" סד, עמוד 238 הערה 12).

אמר רבי אבהו (אמורא ארץ ישראלי בדור השלישי): **כתיב** – כתוב (בייחוסיהם של בני יהודה): **וּמִשְׁפַּחֹת**